

RUMST EN DE VERDWENEN SINT-MICHIELSABDIJ VAN ANTWERPEN

Enkele straatnamen als de Kloosterstraat en de Sint-Michielskade verwijzen nog naar deze prachtige abdij. Lang geleden was deze norbertijnenabdij, gesticht door de Heilige Norbertus in 1124, één van de machtigste abdijen in onze contreien.

Situering van de Sint-Michielsabdij in Antwerpen (nr. 10 is de kerk van de abdij)

Korte tijd na haar ontstaan werden al drie dochterabdijen opgericht: Middelburg (1127 of 1128), Tongerlo (1130) en Averbode (1134).

De abdij werd een van de belangrijkste grootgrondbezitters van onze streek. Ook speelde ze een grote rol op politiek vlak in het hertogdom Brabant. Er verbleven geregeld vorsten in de abdij zoals de hertogen van Brabant, Edward III van Engeland en Maximiliaan van Oostenrijk. Prelaat Gregorius van de Hagen (1539-1562) liet het Prinsenhof bouwen om al zijn belangrijke gasten te ontvangen. In het Prinsenhof verbleven o.a. Karel V en zijn zoon Filips, de hertog van Alva en Willem van Oranje.

Tijdens de jaren 1353 - 1476 kende de abdij een grote bloei. Dit was mede te danken aan het feit dat belangrijke abten lange tijd aan het hoofd van de abdij stonden. Een gunstige financiële toestand liet toe een nieuw kloostercomplex te bouwen. Er kwam een nieuwe kerk, kapittelzaal, dormitorium (slaapzaal), refter en bibliotheek.

De abdij had veel te lijden van de Beeldenstorm op 20 en 21 augustus 1566.

Na de annexatie van onze gewesten door Frankrijk in 1795 begon de teloorgang van deze ooit zo majestueuze abdij. Na haar opheffing door de Fransen in 1796 werd ze niet meer heropgericht. De gebouwen werden gedeeltelijk gesloopt om op de terreinen een militair

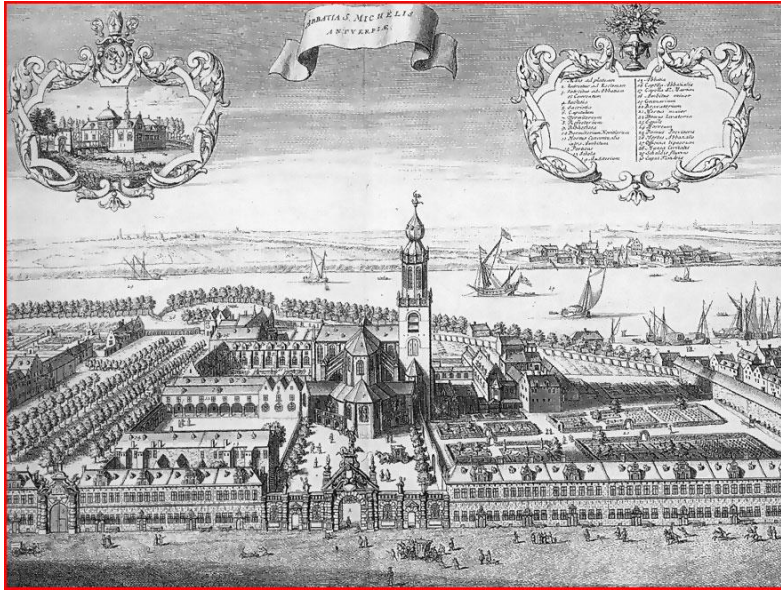
domein in te richten. Omdat Napoleon van Antwerpen een grote op Engeland gerichte oorlogshaven wilde maken, moest er in de plaats van de abdij een marinearsenaal komen met scheepshellingen om oorlogsschepen te bouwen en met kazernes voor de militairen.

In 1831 ontstonden in de stad schermutselingen tussen Belgische revolutionairen en Nederlandse troepen gelegerd in het voormalige Zuidkasteel (de Antwerpse citadel). Vanwege de militaire functie van de gebouwen van de vroegere abdij richtten de Nederlanders er hun artillerie op waarbij de laatste resten werden verwoest. Doorheen het abdiydomein werden na de teloorgang en afbraak van de gebouwen in de 19de eeuw straten getrokken.

De ruïnes van het arsenaal na het bombardement op Antwerpen door de Nederlanders (lithografie door Jean-Louis Van Hemelryck, uit Evénements de la Belgique, 1831, Rijksmuseum Amsterdam)

Zoals andere abdijen was Sint-Michiels oorspronkelijk een dubbelklooster. Dit wil zeggen dat aan de abdij een nonnenklooster was verbonden, dat gevestigd was op het kerkhof. Dit klooster beschikte over een eigen kapel. Tussen 1148 en 1156 blijken de zusters in Antwerpen verhuisd te zijn, eerst naar de Grote Pieter Potstraat en later naar Zandvliet.

Tekening van de abdij omstreeks 1737

Het juiste aantal kloosterlingen is pas vanaf 1579 bekend. Oorlogen en financiële problemen waren er de oorzaak van dat eind 16de eeuw er geen grote kloosterbevolking was. In 1580 waren er 17 bewoners; in 1600 waren er al opnieuw 36 kloosterlingen. Tussen 1601 en 1796 waren er in totaal 365 intredingen. De abdij streefde niet naar een grote kloosterbevolking.

Kandidaten moesten minstens 15 jaar zijn. Gemiddeld waren ze echter 20 of meer. De professieleeftijd bedroeg 22 à 24 jaar. De familie van de kandidaten moest de kosten van het noviciaat dragen. Driekwart van de kandidaten was afkomstig uit Antwerpen. Zij behoorden voornamelijk tot de burgerij.

Het onroerend bezit van de abdij bestond uit pachthoeven, hoveniershoven, hovingen, bossen, huizen en landerijen en weiden. Daarnaast had ze nog inkomsten van tienden, cijzen, renten en visrechten. In 1771 bedroegen de totale inkomsten van de abdij 72.469 gulden. Hiermee was ze de vierde rijkste abdij van het hertogdom Brabant.

Als eerste norbertijnenabdij in de Nederlanden begon ze al in 1640 haar onroerend goed in kaart te brengen. In 1793 tekende Guillielmus Verheijden de laatste figuratieve kaart in opdracht van de abdij. In totaal werden er zeker 374 kaarten door een vijftiental landmeters vervaardigd. Gedurende twee periodes (1640-1641 en 1790-1793) heeft de abdij elf kaartboeken laten maken. De boeken omvatten een deel van het onroerend bezit van de abdij. Het was landmeter Frans Vander Straeten die in 1722 startte met de opmetingen van het grondbezit in o.a. Rumst.

Te Rumst had de abdij een klein stukje bosgrond in haar bezit. Volgens G. Verheijden was dit "een bosch ... genaemt den Cleijnen Mattemaeker".

Het stuk bos situeert zich bovenaan rechts op de kaart hierboven en is in het groen getekend. Het bos met een oppervlakte van 198 roeden (65 a 14,53 ca) was gelegen in de huidige Slijkenhoefstraat. Op de kaart hieronder is de vroegere omtrek van dit bos terug te vinden.

In de schepengriffie van Rumst vinden we een aantal verwijzingen naar dit stuk bos en zijn eigenaars.

1. Schepengriffie uitgave 1996: in boek 46 vinden we de verkoop van een hoeve of pachtersbehuizing met stal, schuur, wagenhuis, ovenbuur en voorhof, genaamd de Klein Slekkenhoeve, groot 117 roeden, door Guilliam Servaes x Anne Françoise Verdikt uit Puurs op 03/01/1782.

Bij A2 staat "Land den Claveren Aert, groot 1 b 340 roeden. Z) tot aan de gracht van de heer De Moor en met het boomgaardeken, O) Rombout De Herdt met de gracht, N) **Sint-Michiels te Antwerpen**, W) het voorste Wolfsveld tot aan de hoeve".

Onder A4 staat "Het achterste Wolfsveld, groot 1 b. 225 roeden, O) en N) Sint-Michiels, W) de Karthuizers van Lier, Z) de erfgenamen P. Frans met **het bos van Sint-Michiels** en het Schommeken."

2. Schepengriffie uitgave 1997: in boek 116 vinden we op 29/12/1739:

"Vrouwe Helena Catharina Van Roosendael x jonker Simon Joseph De Heuvel, de heer van Uytberghen Overmere enz. en hij als testamentaire voogd over juffrouw Maria Regina Theresia Josephina De Witte, dochter van Maria Van Roosendael, Helena's zuster, verkopen voor 467 g publiek aan Peeter Frans x Catharina Rijpens een bunder land, bos geweest te Rumst, O) **het bos van Sint-Michiels**, Z) de straat, W) Adriaen Daems, N) de Karthuizers van Lier en vanouds genaamd de Mattemakers. Aan hen gekomen als erfgenamen van sieur Balthazar Van Roosendael , ..."

In de klapper op de atlas van het kadaster van de percelen in de gemeente Rumst van 1803 wordt het perceel benoemd als nummer 6 sectie B en is de eigenaar een zekere De Meester uit Boom.

Op de kaart van Popp uit 1860, die de situatie geeft van rond 1830, wordt het stuk grond gesitueerd in wijk B nr. 21 en wordt als eigenaar Meester Barbara Elisabeth uit Mechelen opgegeven. Deze dame had blijkbaar wel wat bezittingen.

Bronnen:

1. Een kaartboek van de Sint-Michielsabdij Antwerpen 1640 – 1793; Jan-M. Goris, Ernest Persoons, Herman Van der Haegen; uitgegeven door het Rijksarchief in opdracht van de Provincieraad Antwerpen, 2003.
2. Vermeulen, L. (1996 en 1997) *Schepengriffie van Rumst uitgave 1996 en 1997*. Rumst: Geschiedkundige Kring Rumesta.